31

Auſpice Jeſu!

DISPUTATIO INAUGURALIS MEDICA

DE

SUFFOCATIONE HYSTERICA,

Juſſu & autoritate Gratioſiſſimæ Facultatis Medicæ in florentiſſimâ Salanâ,

PRÆSIDE

AUGUSTINO HENRICO FASCHIO,

Med. Doct. Anat. Chirurg. & Botan. P. P.

Archiatro Ducali Saxonico,

Patrono, Præceptore & Promotore ſtudiorum ſuorum æternùm devenerando,

PRO LICENTIA

Summos in arte medica honores ac inſignia Doctoralia legitimè capeſſendi,

placidæ Philiatrorum diſquiſitioni ſubjicienda,

à

SIGISMUNDO VVAXMANNO,

Leutſchoviâ Hungaro,

IN AUDITORIO MAJORI,

Ad diem 21. Decembr. horis ante & pomeridianis,

A. S. R. M DC LXXXVII.

JENÆ, LITERIS KREBSIANIS.

PROOEMIUM.

MAximam medicinæ partem explere fœminas, tritum non minùs eſt, quàm veriſſimum. Enimverò centrum quoddam morborum uterus conſtituit, à quo plurimi procedunt, & in quem omnes tandem redundant. Eò majori verò curâ ac ſolertiâ hic opus eſt, quò delicatior mulierum conditio, quò abſtruſior ſæpenumero affectuum muliebrium ratio.

Hos inter cùm facilè primatum ſibi vindicet ſuffocatio hyſterica, ſeu ſymptomatum congeriem, ſeu vehementiam, ſeu denique cauſæ morbificæ activitatem ſpectes, operæ pretium duximus, de hâc ſpeciminis inauguralis vice quædam proponere, promptiorem à *Lectore Benevolo*, ſi tàm arduam materiam debitè non exhauſerimus, veniam expectantes, quòd ſumma etiam ingenia id vixdum præſtiterint.

Annue, precor, NUMEN OPT. MAX., cujus protectionem ab ineunte ætate me proſequentem ſupplex veneror, clementiſſimè conatibus, eosque fauſtisſimo ſucceſſu corona!

CAPUT I.

Definitionem nominalem & realem proponens.

UT in ardui affectus tractatione feliciùs provehamur, methodo receptæ inſiſtentes pauca de nomine ejusdem præmittemus.

Quoad *Etymologiam* itaque dicitur *ſuffocatio*, à primario ſymptomate, quod eodem detentæ ægræ quaſi quolibet momento ſuffocandas ſe exiſtiment; diſtinctionis verò ab aliis reſpirationis læſæ ſpeciebus gratiâ *hyſterica*, ab utero, ceu parte primariò affectâ, factâ denominatione.

Quoad *Synonymiam* variæ occurrunt appellationes. Sic enim Paracelſo ob convenientiam cum epilepſia audit *caducus uteri*, Helmontio *aſthma muliebre*, aliàs item *ſuffocatio mulierum*, *ſtrangulatus ex utero*, *aſcenſio uteri*, quòd veterum multi ſtatuerent, ſubſtantietenus uterum loco ſuo motum aſcendere, & partes comprimere; *affectus hyſtericus*, *paſſio hyſterica*, κατ' ἐξοχήν generalibus iſtis nominibus hoc maximè notabili & atroci malo indigitato. quamvis nec id ſubticendum ſit, paſſionis voce, ut aliàs in ſcholis medicis, exemplo paſſionis iliacæ &c., ita h. l. quoque minorem morbi gradum notare. *Sylvius* & alii, à reatu uterum abſolvere adnitentes, vocare malunt *ſuffocationem hypochondriacam*, ſed nimis generali, minusque concinnâ notione; cùm aliæ ſpirandi difficultates graviores, ſæpiſſimè fomitem in hypochondriis agnoſcentes, ſimul complectatur, & nondum evictæ hypotheſi (ceu paulò poſt oſtendetur,) innitatur. Græcis dicitur πνὶξ ὑστερικὴ, ἄπνοια ὑστερικὴ, &c. Germanis die Mutterbeſchwerung / (eminenter,) die Erſtickung oder das Auffſteigen der Mutter.

Quoad *homonymiam* quandoque ſuffocatio hyſterica ſumitur *latè*, pro omnibus uteri affectibus; quandoque pro eo ſolùm *ſymptomate*, quô ægris conſtringuntur fauces, & quaſi deglutiendum quid exhibent, citra reſpirationis & actionum aliarum læſionem notabilem; quod in viris etiam hypochondriacis nonnunquàm obſervatum legitur, ab humore auſtero contractis fibris nerveis œſophagi. Nobis verò hoc loco eſt *magna ſpirandi difficultas, cum inſigni vitalium & animalium actionum læſione, ob irritationem ſpaſmodicam, ab auſtero acri, bilioſo, elaſtico, fermentifico, ſpecifico, ex præternaturali uteri conſtitutione enato, & partibus communicato, dependens.*

Gene-

Generis in hâc deſcriptione locum obtinet *magna ſpirandi difficultas* cum inſigni actionum vitalium ac animalium læſione. Neque enim uno ſymptomate ſingulari determinari poteſt, ob ambitum latiſſimum.

Difficultas ſpirandi, primarium & ſemper in affectu noſtro obſervandum phænomenum, nunc levior eſt reſpectivè, nunc gravior, & ſæpè tanta, ut ablata ad ſenſum ſit reſpiratio. Notanter dicimus *ablatam* reſpirationem ad ſenſum; in eorum quippe partes concedere animus non eſt, qui omnimodum reſpirationis defectum in ſummo ſuffocationis hyſtericæ gradu arguunt, cùm pulſus & reſpiratio extra uterum ſint perpetuò cauſæ ſociæ, ſemelque facta reſpiratio non minùs ac pulſus ceſſare ad mortem usque non poſſit. Cùm enim ad circulationem ſanguinis privatam abſolutè ſit neceſſaria, ceſſante eâdem motum ſanguinis, & cum hoc vitam inhiberi oportet: Unde & fœtus, quamprimùm vitalem auram hauſerit, eâdem mox præclusâ dictum factum extinguitur, teſte *Harveò exerc. de part. p. 339.* & experientiâ; licet tranſpirationi quoque plurimum tribuendum ſit.

Læſio actionum *vitalium* ac *animalium* includit reliqua, tàm præcedentia, quàm comitantia, nempè convulſione & motus convulſivos uteri, muſculorum abdominis, meſenterii & partium aliarum, virium proſtrationem, pulſus imminutionem, corporis refrigerationem, deliria, &c. nunc conjunctim, nunc ſeorſim viſenda.

Differentiam ſpecificam largitur tùm ſubjectum principale, uterus, tùm cauſæ; de quibus omnibus jam fuſiùs.

Inde verò patet, affectum noſtrum referendum eſſe *primariò* ad ſymptomata actionis læſæ, partim imminutæ, partim depravatæ; *adæquatè* etiam ad ſymptomata excretorum & retentorum, ratione nempe cauſarum remotiorum, ſeminis & ſanguinis menſtrui; nec non ad ſymptomata qualitatis mutatæ, ratione corporis refrigerati, livoris faciei, aſpectusque cadaveroſi, non rarò conjunctorum.

CAPUT II.

Subjectum determinans.

PRoximum nunc eſt, ut in fontem mali inquiramus, & in quibusnam potiſſimùm partibus virus ſuum exerat, penſitemus.

Primum ergò conſiderandum ſe ſiſtit ſubjectum affectus noſtri principale. Aſt vix ullibi majorem, quàm circa hoc reperias Autorum diſſenſum, *aliis*, ut veteribus ad unum quaſi omnibus, & recentioribus non paucis, uterum incuſantibus, *aliis* eum vel à reatu abſolventibus, vel ſaltem ut partem minùs attendendam æſtimantibus, qui tamen rurſum in diverſas partes abeunt.

Carolus Piſo. Tr. de morbis à ſeroſâ colluvie oriundis caput pro primario ſubjecto & ſymptomatum autore habet, cenſetque repletione ſeroſâ in latus diſtentum cerebrum, ac ſeſe brevius affectum, totum nervoſum genus ad ſe trahere, atque ſic motus inordinatos, conſtantesque rigores inducere.

Congener eſt ſententia *Williſii*, qui *Tr. de morb. convulſ. cap. 10.* originem cauſæ morbificæ ait, utero prorſus inſonte, utplurimum in capite conſiſtere, ſpiritibus ibidem copulam heterogeneam & exploſivam ſibimet adſciſcentibus, quam unà ſecum in canales nerveos longè deducant; licet concedat, interdum, rarius tamen, ſpiritibus circa nervorum extremitatem & prope uterum degentibus materiam morbificam, ſive copulam exploſivam, à loco ibidem affecto, & absque cerebri culpâ affigi.

Sylvius Prax. Med. Append. Tr. 7. hypochondria ſubſtituit, exiſtimans, malum ortum à flatibus melancholicis, & ex pituitâ viſcidâ, ſeu per efferveſcentiam humoris pituitoſi & bilioſi levatis, inteſtina, hinc & ventriculum & œſophagum afficientibus, habere.

Medium quaſi tenet *B. Etmüllerus prax. part. 3. p. 31.* putans ſuffocationem hyſtericam eſſe ſpeciem mali hypochondriaci

driaci gravioris, ſeu admodum exacerbati, oriundi in ſpecie ex acido vitioſo, ſive errore ſtomachi, ſive errore pancreatis genito, & in inteſtina effuſo; vel ſpeciem colicæ convulſivæ: uterum interim aliquando concurrere largiens, & pathologiam ſpasmodicam amplectens.

Highmorus Exercit. de paſſione hyſtericâ, cap.3. provinciam primariam defert pulmonibus, vaſisque cordi conterminis, à facto in eorum thalamis ſanguinis ſubtilis ac flatulenti infarctu in motu impeditis. Ut hypotheſes alias brevitatis gratiâ non memoremus.

Quò verò ex hoc labyrintho pede inoffenſo egredi liceat ratione & experientiâ velut filo Ariadnæo uſuri, ſupponemus:

1. *Solum uterum fœminas à viris diſtinguere.* Denegat affectum noſtrum viris *Highmorus*. *Williſius* verò, *Sylvius* & alii licet utrique ſexui adſcribant, in viris tamen occurrere rariùs monent. Rationem hujus rei reddituri varia extra uterum proferunt, quæ tamen, ſi fateri volumus, quod res eſt, accuratiùs æſtimanti non ſatisfaciunt. *Vel* enim in utroque ſexu occurrunt, *vel* omnibus hyſtericis non quadrant, *vel* tanta non ſunt, ut ad malum tàm atrox ſola diſponere poſſint: ut iis examinatis certum maneat, ſolo utero fœminas à viris etiam quoad noſtrum affectum diſtingui.

2. *Facilè humorum in utero corruptionem oboriri poſſe*, tùm *ſeminis* ultra εὐφορίαν naturæ retenti, tùm *menſium* & lochiorum non ritè procedentium, vel in fluxu ſuo inhibitorum vitio. Hæc enim ſtagnationem præternaturalem inferunt, quæ niſi corrigatur, indubiè corruptionem inducit, extra regiminis Archéi ſphæram deturbatis humoribus. Uti menſes quoque & lochia nimis fluentia huc faciunt; de quo infra. Accedit, quòd, cum per uterum varia ſanguinis excernantur recrementa, ea variis de cauſis, v. g. ob copiam, viſcedinem, acrimoniam, elaterem undecunque debiliorem, vel errorem externum retenta hîc (ceu in genere partes excretioni dicatæ corporis reliqui errata frequentiſſimè luunt,) virulentiam majorem facilè acquirant. Tacemus flatus ex utero prorupiſſe notatos à Magnifico D. D. Wedelio, Patrono, Præceptore &

Pro-

Promotore noſtro ætatem devenerando, fruſtrà refragante Helmontio, ſufficiens ſtagnantium & corruptorum humorum documentum exhibere.

3. *Inductæ ſuffocationis hyſtericæ uteri vitio in ægris indubia & ſenſibus obvia extare indicia.* Teſtis hujus rei eſt omni exceptione major prælaudatus *D. D. Wedelius*, in *diſſert. de convulſione* affirmans, ſe in hyſtericis, in ſpecie in puerperâ, deprehendiſſe manu tenſionem uteri globularem, capitis infantis æmulam. *Et ipſe Williſ. l. c. p. 535.* obſervavit tumorem exiguum ſubter os pubis cum dolore atrociſſimo exortum, convulſiones immanes primo in infimo ventre, poſtea ad præcordia & caput aſcendentes, & demum in membra exteriora protenſas excitaſſe. Referendum huc, quod *Harvéus Tr. de part. p. 356.* mentionem facit ſymptomatum hyſtericorum cum uteri contractione & induratione lapidis inſtar, ab injectione vitriolatâ inductorum. Hinc quæ probè purgantur & coëunt, raro ſunt hyſtericæ, notante *Roderico à Caſtro.* Ut taceamus varia alia, v. g. *quòd* affectus hic prolapſu uteri curatus legatur ap. *Harvéum l. c. p. 352. quòd* menſes vel lochia non ritè habentia, abortum, ſemen retentum fluoremve album ſuppreſſum inſequatur, ipſo *Williſio* & *Highmoro* conſentientibus; *quòd* medicamentis uterinis cedat, & mutatione circa uterum eveniente corrigatur; *quòd* humor lymphaticus è locis muliebribus ſubfinem paroxyſmi ſæpiſſimè effluat; *quòd* pudendis adhibita remedia ipſeque titillatus, (de quo notabile exemplum proponit illuſtris etiam poſt fata *Rolfincius O. & M. med. ſpec. comment, p. 1019.*) promptè ſatis juvent; *quòd* denique hyſtericæ de utero malè habente conquerantur.

4. *Suffocatione hyſtericâ extinctas vitia uteri exhibuiſſe in variis ejusdem partibus.* Ita *Veſalius de corp. hum. fabr. lib. 5. cap. 15.* deprehendit in teſtibus hyſtericarum humorem mirè luteum croceumque, & paulò craſſiorem: *Riolanus in Anthropogr. lib. 2. c. 34.* in virginibus hyſtericis teſtes pugno grandiores ſeroſo humore turgentes, quin etiam tubam uteri amplificatam & dilatatam. In aliis uterus una cum teſtibus, & vaſis deferentibus, materiâ ſeminali corruptâ, caſeo recenter coagu-

coagulato haud abſimili turgidus, tumoribus, ulceribus deformis, ſanguine grumoſo corrupto repletus, dislocatus, vel ruptus etiam viſus fuit; quamvis ſæpè etiam ſubtiliora ſint hæc vitia, quàm ut cuivis ſint obvia, non tàm mole, quàm virtute peccante, vel maximam partem in vaſa tranſumptâ materiâ morbificâ.

Et inconcuſſis his nixi fundamentis non dubitabimus *uterum ſubjecti principalis* ac radicalis, cui nempe cura debeatur primariò, nomine inſignire, ita tamen, ut non uterum ſolum ſtrictè ſumptum intelligamus, ſed ſimul omnia ad eundem pertinentia, adeoque omnes partes ſexui ſequiori proprias, ſub teſticulorum vel ovarii, tubarum, ligamentorum, vaginæ, vaſorum momenclaturâ ab Anatomicis proponi conſvetas, complectamur, ceteroqui prorſus non inficiantes, ex alio fonte ſimile quid ſcaturire poſſe, quamvis veteres ante Piſonem, & hâc ætate multi expertiſſimi ac celeberrimi viri id deprehendere nondum potuerint.

Uterus igitur eſt ſubjectum cauſæ morbificæ, & ipſe per eſſentiam afficitur; per conſenſum verò patiuntur primariò diaphragma & pulmones, adæquatè partes aliæ, hæ, illæ, plures, pauciores, prout gradus & inclinatio cauſæ morbificæ, atque diſpoſitio ægræ variat, cor, cerebrum, fauces, meſenterium, inteſtina, muſculi abdominis, ventriculus, &c. Uterus enim juxta *Harveum* eſt pars principalis, quæ totum corpus in conſenſum facilè trahit.

CAPUT III.

In cauſas inquirens.

CUm ſcire ſit per cauſas cognoſcere, operæ pretium fuerit, conſiderationi cauſarum affectus noſtri aliquantum immorari, & eò quidem magis, quò obſcurioribus magnâ partem involutæ latent tenebris. Dividuntur cauſæ in ſcholis medicis uſitatiſſimè in immediatam & mediatas, & hæ rurſum in mediatam proximiorem

miorem & mediatas remotiores, quas hinc ſingulas breviter proponemus.

Cauſam *immediatam* ſuffocationis hyſtericæ ponimus *irritationem ſpaſmodicam* diaphragmatis, & partium aliarum convulſarum, à putredine in utero conceptâ dependens: unde phænomena omnia præeunte *VVilliſio*, mutatis mutandis, commodiſſimè deducuntur.

Cauſam *mediatam proximiorem*, quæ in praxi medicâ omnium maximè attenditur, conſtituit *miasma acre auſterum, bilioſum*, elaſticum, fermentificum, ſpecificum, ex peculiari ſeminis, ſanguinis menſtrui, lochiorum, vel aliorum humorum corruptione ortum, parteſque cùm immediatè, cum ſanguine & lympha advectum, afficiens, tùm mediantibus fibris nerveis in conſenſum vocans.

Acredinem irritatio ſpasmodica ſupponit. Auſterum ſeu acidum ♀reum inde evincitur, *quòd* hyſtericæ utplurimũ, ſi non ſemper, ſint hypochondriacæ; *quòd Highmoro* teſte *Exerc. de paſſ. hyſt. p. 49.* hyſtericæ defunctæ in capitis, pulmonum ac cordis ſinibus & vaſis ſaoguinem grumoſum exhibuerint; *quòd* hyſtericæ lædantur ab acidis, curentur ab acido ♀reo contrariis, edulcantibus, ♂libus, alcalibus, alcalinis 🜍reis; *quòd* item moeror, fletus ipſe, concentratis ſpiritibus (qui auſteritatis eſt effectus,) debita, paroxyſmum nonnunquam præcedant, fauciumque conſtrictio comitetur. De bilioſo teſtatur conjuncta fermentatio, (quæ citra 🜍 fieri nequit) flatus varii generis, corruptio humorum, deturpatum ſulphur inferens. Ut taceamus comitantia ſæpè deliria, geſticulationes miras, riſum & alia. Utrumque oſtendit convenientia cum epilepſiâ, frequenter hinc quoque in hyſtericis viſendâ, quam *Gas ichoroſum* acido-bilioſum inducit, ſolâ vaporoſitate oppletivâ & exploſivâ magis diſtinctum.

Elaſticum diximus hoc miaſma, ut ſubtilitatem & activitatem innueremus, quæ vel inde elucet, quod in ſubtiliſſimos partium nervearum poros aditum inveniat, & minimâ ſæpè occaſione ſuppeditatâ in actum erumpat, ceu viſæ ſunt,

quæ

quæ ipſius roſæ odore admiſſo paroxyſmum hyſtericum experirentur. Vid. *Lang. Miſcell. curioſ.*

Nec magis vis *fermentifica* eidem deneganda, quòd ex appellentibus humoribus ſe multiplicet, unde ſemel licet debellatum, novis tamen paroxyſmis vires ſuas prodit; quòd Maſſam ſanguineam mirè pervertat; & ab aſſumptis fermentificis, nempe dulcibus excitetur. Obſtare ſaltim aſſertioni videtur febris abſentia; verùm huic dubio ſatisfiet, ſi cogitaverimus, prædominari hic præ ſulphure auſterum, minusq; Maſſam ſanguineam, utpote acido charactere jamdum inquinatam, ad ebullitiones febriles eſſe diſpoſitam. Hinc quando prædominium cedit bilioſo, vel ſanguinis diſpoſitio annuit, febris hyſterica promptè conſurgit.

Notanter verò τὸ *ſpecificum* addidimus, ut pateret ratio, cur corruptiones humorum aliæ, & viſcerum putrilagines dicenda ſymptomata non inferant: quæ ſine dubio quærenda in corruptione peculiari, dependente à fermento uteri ſpecifico. Hoc ut in ſtatu naturali negari nequit, (ſolidiſſimè demonſtratum, & quoad naturam ſuam detectum â Magnif. *D. D. Wedelio in Phyſiol. Reform. cap. ult.*) ita non minus in ſtatu p. n. concedendum, vel ideò, quod graviditatis tempore hypochondriacæ & hyſtericæ meliùs plerumque degant.

Ceterùm cùm corruptioni humorum debeat originem, malignitas quædam admittenda, quam etiam confirmat ſævities, tyrannis, impetus, & mira Maſſæ ſanguineæ deturpatio; ea tamen non abſoluta, ſed ſecundum quid, quùm non æquè violenter principiis vitalibus deſtructionem intentet, & plus ſæpiſſimè terroris, quàm periculi habeat conjunctum.

Quibus examinatis facilè liquet, miaſma iſtud ad partes elevatum, ſeu ob copiam & ὀργασμὸν, ſeu ob errorem externum, ſeu ob elaterem uteri inſurgentem ad propellendum à ſe hoſtem, affectum noſtrum inferre promptè poſſe, nec cum Hippocrate & ſequacibus ad uteri aſcenſum confugere opus eſt. Movit illos ad hoc ſtatuendum præcipuè *globus* in

ſuffocatione hyſterica aſcendens, manu percipiendus, deprimendus, & ligaturis inhibendus, qui tamen *partim* contractioni ſpasmodicæ meſenterii, muſculorum abdominis, vel ligamentorum uteri, *partim* flatibus auſteris ex inteſtinis adſcendentibus, (eſt enim noſter affectus flatuum, ſi quis alius, feraciſſimus,) adſcribendus. Vid. *Rolf. de part. genit. p. 146. VVilliſ. l. c. Graaf. Tr. de Organ. mulier. p. 153. Gliſſon. anat. hepat. p. 64.*

Repugnat aliàs etiam huic ſententiæ anatome, ex quâ manifeſtum eſt, duobus ligamentis validis ſupernè, duobus infernè firmatum eſſe uterum adeò, ut in cadaveribus ipſis, ubi tamen omnia magis ſunt laxa, duabus manibus apprehenſus, licet maximâ vi ſurſum trahatur, vix ſupra os ſacrum efferri poſſit: connexum item eſſe pudendo, veſicæ & inteſtino recto, unde neceſſum foret, utero adſcendente partes iſtas non ſine ſummis cruciatibus mirum in modum retrahi, cujus tamen contrarium docet experientia, monente laudato *Graff.* l. c. & *Sennert. in praxi.*

Fixum interim tumorem, tùm uterum convulſum, tùm teſtes materiâ corruptâ turgidos & diſtentos tactui offerre poſſe, res ipſa loquitur.

Succedunt cauſæ *mediatæ remotiores*, tàm ſupranaturales, quàm naturales & nonnaturales, quarum tractationi præmittendum eſt, cauſæ vocem in ſcholis Medicis ſumi pauló latiùs, pro omni eo, quod conferre quicquam poteſt ad morbi vel generationem, vel ſuſtentationem, fomitemque.

In cauſarum ſupranaturalium cenſum veniunt, quæ ad cauſas reliquas patentes referri non poſſunt, & ultra naturæ ſphæram poſitæ. Hæ quanquam in affectu noſtro attendi merentur, cùm non improbabile ſit, aliquando τὸ θεῖον & hic occurrere, ſive à Deo Opt. Max. immediatè magis immittatur morbus, ſive (impropriè magis loquendo) à Dæmone, mediante faſcino præcipuè, inferatur; vulgo tamen aſſentiendum non eſt, promiſcuè ab immundo ſpiritu corripi ſuffocatas exiſtimanti, quando mirandæ in illis audiuntur

tur voces ex imis viſceribus, nunc latratum canum, nunc crocitum corvi, &c. referentes, quippe quæ omnia pro viarum & ſpiritus erumpentis proportione caſus effingit ex hoc morbo, ut verba ſonant *Roderic. à Caſtro in ſchol. ad c. 1. lib. 2. p. m. 173.* inprimis delirio in conſortium adſcito.

Non poſthabendum hic *Williſii* monitum *Tr. de morb. convulſ. cap. 7. p. 495*, convulſiones tunc eſſe habendas pro Dæmoniacis, ſi patiens ejusmodi membrorum aut totius corporis contorſiones aut geſticulationes perficiat, quas nemo ſanus, ne quidem mimus aut geſticulator imitari ſolet; ſi robur exerat, quod omnem vim humanam ſuperat; ſi rerum monſtroſarum, ut acicularum, vivæ anguillæ, &c. excretiones accedant.

Quoad res *naturales*, quod SEXUM concernit, ſi ſtrictè loqui velimus, ſolis fœminis proprius eſt affectus, ab utero quippe dependens, diſpoſitis ad eundem non uno nomine. Teneriores nempe ſunt quoad ſpiritus & fibras nerveas, faciliùs ab animi pathematibus & aliis occaſionibus mobiles, & diatheſin ſpaſmodicam ſuſcipientes: recrementa copioſa colligunt, partim ob vitam ſedentariam, partim ob tranſpirabilitatem reſpectivè minorem, (conf. *Highmor. l. c. p. 83.*) calore pollent reſpectivè minùs forti, & quæ alia afferri poſſunt. An verò inter primaria collocandum, quòd (ut ratiocinatur *Sylvius*,) ad melancholiam, ſeu moerorem & metum magis ſint pronæ, ob virorum prædominium, cordatioribus judicandum relinquimus.

ÆTAS huc facit, inprimis viro matura, inter ſenilem & teneriorem media. Iſtam enim ob uterum (ut loquitur *Harv. l. c. pag. 351.*) retractum, flaccidum, vietum, pallidum, venis & ſanguine carentem; hanc ob eundem compactum magis, & mole minorem, Maſſamque ſanguineam magis illibatam; utramque ob menſium, ſeminis, adde & fermenti uterini defectum, minoremque humorum appulſum minùs affligit. Unde puellæ impuberes magis ferè communes cum pueris experiuntur morbos: grandioribus item fœminis (juxta *Roder. à Caſtro*,) ſeminis & menſium annos jam egreſſis,

 ut

ut ſeptuagenariis, raro ſuffocatio ex utero contingit; frequentius autem ceſſante menſium purgatione naturali 45. aut 50. ætatis anno vel ceſſat morbus, vel ingraveſcens interficit. Nec eæ tamen penitus abnuunt: ut enim duodecimo ætatis anno fluorem album, decimo fluxum menſium obſervavit Magn. *D. D. VVedelius*, ita non obſtat, quò minus etiam ſuffocatio hyſterica extraordinariè accedere poſſit, corpore cumprimis cacochymico, & diſpoſitione hæreditariâ concurrente, ceu vetulis quoque cacochymicis nonnunquam, inprimis, quibus in juventute non ritè fluxêre menſes, aut quibus fluor albus diuturnus ſuppreſſus eſt, evenire ſcribit *Sennertus*.

Accuſavimus ætatem *viro maturam*; ſed & hæc ſuâ gaudet latitudine. Rariùs enim infeſtantur virgines, (inprimis quousque menſium beneficium extenditur,) quæ magis ferè redduntur hypochondriacæ & melancholicæ, vel mitiùs ſaltem afficiuntur: frequentiùs viduæ nubiles, præſertim in venerem procliviores, & ſteriles. Nec parcit puerperis, & iis, quæ lactarunt ſæpiùs. Conf. *Highmor. l. c. p. 68. ſeqq.* Gravidæ verò utplurimùm meliùs habent, nec hæ tamen penitùs exemptæ, inprimis ſi geſtent fœmellas, ob cumulata tunc magis recrementa humida. Imò obſervatum eſt, virgines ſanas, dùm factæ ſunt gravidæ, hyſterica ſymptomata incurriſſe. Vid. *Ettmüll. l. 1. p. 31.*

TEMPERAMENTA omnia aliquid conferunt: *ſanguineum* quidem, inprimis in phlegmaticum deflectens, quòd facilè humorum ſtagnatio, ob copiam, & corruptio eidem accedat; *phlegmaticum* & *melancholicum*, quòd obſtructionum ſint feracia, (acor enim & pituita obſtructionum parentes) minori calore, minori tranſpirabilitati conſpicua, melancholico ſeorſim in nervoſarum partium affectus proclivi; *atrabilarium*, quòd inordinationibus humorum ac ſpirituum, obſtructionibus & nervorum itidem affectibus quadret, atque propagationi cauſæ morbificæ velificetur; *cholericum*, quòd ſtimulos fortiores, majoremque ſeminis ὀϱγασμὸν inferat, iræ quoque facibus & efferationibus aliis aptiſſimum.

HABI-

HABITUS corporis denſior minori tranſpirabilitate ſtipatur, ex quo Maſſæ ſanguineæ inquinamenta varia congeri, & ad uterum redundare poſſunt; vel poſitum jam malum exaſperari ſolet; non minùs, ac rarior textura ad miaſma morboſum ſuſcipiendum, vel latitans excitandum promptius facit.

Nec indicta abire debet DISPOSITIO HÆREDITARIA. Quandoquidem enim affectus noſter radicatus & habituatus ſui tincturam ac ideam ſanguini, ſero & ſpiritibus imprimit, in natos etiam eam traduci poſſe in confeſſo eſt; maximè, quùm omnium ferè morborum humoralium radicatorum, hoc modo propagatorum, exempla apud autores proſtent.

Ex *nonnaturalibus* AER intemperatus multum hyſtericis affert noxæ, *ſive* fuerit humidior & denſior, putredini obnoxium corpus reddens, & calori torporem concilians, *ſive* rarior & calidior, miaſma fermentificum in motum citans, & ſpiritus jamdum debiles magis infirmando hoſtilitati ejusdem favens, unde meminit *Highmorus* æſtatis, hypocauſti, balnei calore intenſiori excitatum hoc malum; *ſive* denique frigidior, poros corporis conſtipans, & nervoſo generi inimicus; quod confirmat *Helmontius Tr. Aſthma & Tuſſis* inſcripto, monens, ſpirante boreâ etiam in hypocauſtis aſthma muliebre inductum fuiſſe.

Prætereà ſolennes ejusdem mutationes, verno præcipuè, hinc & autumnali tempore, latenti hoſti producendo aptæ ſunt, illo commotis, hoc ad ſtatum acetoſum deflectentibus magis humoribus. Ut hoc loco mittamus aërem, effluviis odoriferis ſcatentem, de quo inferiùs dicendi erit occaſio.

CIBUS & POTUS quantitate, utroque extremo, qualitate, & utendi modo inconvenienti inimica evadunt, partim cruditates congerendo, & tonum ventriculi labefactando, redundante hinc in ſanguinem & univerſum corpus vitio; partim exacuando fermentum peregrinum, lymphamque blandam abſumendo; partim ſulphur vitale deprimendo, &

uteri

uteri partes nerveas irritando; partim diſpoſitionē putredinalem inferendo. In ſpecie verò *dulcia* & *acida* hyſtericis exoſa. Illa, quatenus turbas, utpote fermenteſcibilia, excitant, & ſymptomata conſopita revocant & exaſperant, unde quandocunque fermentum peregrinum uterum inquinat, vel vaporoſa miaſmata illum divexant, nihil quicquam fœminis æquè adverſum eſt, ac dulcium uſus, verba ſunt elegantiſſima *D. D. VVedelii, Tr. de facult. med. p. 121. & Amœn. mat. med. p. 209.* Ut taceamus cœnoſum & lutulentum inde reddi ſanguinem. Hæc, quat. ſanguinem magis figunt, & uterum irritant, quod tamen magis de acidis ſulphure minùs fœtis intelligendum. Et ex his quoque non difficile eſt colligere, cur vinum hyſtericis minùs conveniat, ſi ſulphur ejus efferans, & acidum figens ac irritans examinaverimus.

Multum quoq; conferunt MOTUS & QUIES, moderationis leges excedentes; *ille*, quòd ſopitum miaſma exuſcitet, ſpiritusq; ac ſerum alibile abſumat; noxius etiam inprimis mox à paſtu inſtitutus, evaporatione chyli præcipitata, nec evolutis benè balſamicis ſuavibus particulis; *hæc*, quòd obtundat calorem, & humorum ſtaſin inferat. Quare delicatis, vitamque (ut cum *Harvéo* loquamur,) umbratilem & mollem degere adſuetis, non infrequens uteri ſtrangulatus eſt.

Par ratio eſt SOMNI & VIGILIARUM excedentium. Somno nempe excedente ſpiritus vigorem ſuum amittunt, & prædominium humoribus excrementitiis cedit, ventilatione maſſæ ſanguineæ non decenter promotâ. Vigiliæ verò nimiæ, occultum vitæ ac ſanitatis venenum, fabri ſunt cruditatum, & affectus hypochondriaci quæ ſi dixeris, præcipuum dixeris paſſionum hyſtericarum fomitem.

RETENTA excernenda quædam proximiùs concurrunt, & magni ſunt momenti, retentio ſeminis, menſium & lochiorum; quædam remotiùs, ut alvi obſtructio, urinæ, ſudoris, hæmorrhoidum ſuppreſſio, quæ ſpiritus & humores conſpurcant, ac ſatis malum exacerbare ſuo loco norunt; quo ſpectant etiam balnea & frictiones intermiſſæ &c. Idem de *excretis* retinendis

ſtinendis valet, exemplo menſium vel lochiorum nimis fluentium, & inprimis prægreſſi aliquoties abortûs. Inde quippe ſpiritus & humores alibiles depauperantur, elaterque uteri debilitatur, quò minùs amoliendis à ſe noxiis par eſſe poſſit: præcipuè, quando (ut ſæpiſſimè fit,) ſtimulus ſalinus ſimul exuperans, fibriſque uteri infixus, excentricitatem quandam humorum inducit; ut excretiones alias Archéi robur infringentes non memoremus.

Animi pathematum quoque in hyſtericis maxima vis eſt, iræ cumprimis & terroris. *Ira* enim omnia movet, ſpiritus efferat, humores fermentat, & uterum irritat, unde ſimul ac diſpoſita eidem frena laxat, è veſtigio ſymptomata hyſterica utplurimùm ſe ſiſtunt. In *terrore* verò, partim ob commotionem, partim ob recurſum ſpirituum à circumferentiâ ad centrum, ipſamque ſulphuris balſamici fixationem, malo itidem porta, quod ajunt, panditur. Pertinent huc cognata alia, ut timor, ipſumque gaudium nimium, teſte *Highmoro*, efferatos etiam ſuo modo, ſeu laxatos nimis ſpiritus ſupponens, unde & mortem aliquando intuliſſe ex relationibus conſtat, quamvis hoc caſu aliquid terrifici & inſoliti concurriſſe cenſendum ſit.

Cauſæ denique *præternatutales* magis vel minùs remotè huc faciunt, ut, præter dicta ſub excretis & retentis, inprimis affectus hypochondriacus, morbi uteri varii, procidentia, inprimis frigore admiſſo, ulcera, fluor albus ſuppreſſus, menſes depravati, & plura alia, in quibus, utpote facilè, & magnam partem ex jam dictis eruendis, longiùs occupari non attinet.

Caput VI.

Differentias exhibens.

NOn unâ facie ſpectandam ſe offert ſuffocatio hyſterica, ſeu gradum & ſymptomata ſtipantia, ſeu cauſas, ſeu denique partes affectas attendamus.

Ratione *gradus & ſymptomatum* nunc *levior* eſt,

leviter

leviter læſâ reſpiratione, cum anxietate, facilè recolligendis viribus; nunc *gravior*, cum majori reſpirationis difficultate, interceptione vocis, notabiliori pulſus imminutione, & inſigni animalium quoque actionum læſione; nunc *graviſſima*, reſpiratione ad ſenſum ablatâ, cum ſyncope, & refrigeratione corporis, ut ægræ examines quaſi jaceant: ſingula tamen rurſum cum latitudine. Adhæc ſymptomatum aliorum ſtipantium non una eſt ratio, nunc ſilentibus quaſi, nunc largiùs vel parciùs, magis vel minùs prodentibus ſe iisdem, quod non de communibus ſaltim, ſed & de magis inſolitis verum eſt. Vid. *Horſt. obſerv. lib. 5. obſ. 40. 42. 43.*

Ratione *cauſarum* aliquando originem debet ſemini, aliquando ſanguini menſtruo, aliquando humoribus aliis in utero corruptis: in aliis item ſpontaneo & intrinſeco motu prorumpit, in aliis externis cauſis variis provocata.

Ratione *ſubjecti* omnis quidem fit ab utero, ſed quoad diverſas ſuas partes, modò enim materia morbifica in ovario, modò in tubis, modò in ipſâ uteri ſubſtantiâ colligitur ac ſævit. Præterea diverſæ etiam partes aliæ in conſenſum trahuntur, modò ſolidæ ſolùm, inſigni varietate, modò fluidæ ſimul & ſpirituoſæ, quæ omnia ex ſequenti capite magis clarebunt; ad quod jam acceſſum facimus.

Caput V.

Signa diagnoſtica & prognoſtica ſiſtens.

INcogniti morbi fida non eſt curatio. Ne itaque Andabatarum more ignotum hoſtem oppugnare videamur, ejusdem & imminentis & præſentis indicia luſtranda ſunt.

Imminentem paroxyſmum ſignant, (licet ejusdem inſultus ſæpè ſubitaneus ſit,) laſſitudo corporis perpetua, oſcitatio, pandiculatio, actionum animalium torpor, crurum imbecillitas, pallor faciei, aſpectus triſtis, globi cujusdam

motus

motus in ventre, murmuratio & varii ſonitus ex imis viſceribus, (quos etiam quidam pro ſonitu intus loquentis Dæmonis habent,) reſpiratio crebra & brevis, cordis palpitatio & tremor, aliquando durabilis ſatis, nunc citò rurſum evaneſcens, pulſus imminutio, cibi faſtidium & nauſea, morſus oris ventriculi, dolor capitis, oculorum rubedo, tinnitus aurium & pulſationes, triſtitiæ, modò conjunctim, modò ſeorſim viſenda, inſigni cum latitudine. Quædam enim præterea delirant, imò furunt, concerpentes collum quoque, & radentes fauces, quod vidit Magnif. *D. D. VVedelius*, in virgine nubili, brachiorum item non rarò crurumque motus convulſivi, ac diſtorſiones capitis, manumq; ſtupendæ, geſticulationes miræ, fletus, vel utraque alternatim inſequuntur, &c.

Præſente jam eodem reſpiratio intercipitur, & fauces quaſi conſtringuntur, ut ſuffocari videantur ægræ, ſæpè etiam per gulam quiddam reſpirationem inhibens aſcendere ſentientes, motu ablato, & ſenſibus ipſis deficientibus in majori gradu. Imminuitur pulſus magis vel minus, ſæpè vix perceptibilis, cum corporis refrigeratione. Clauduntur oculi, & ita quandoque contrahuntur, ut aperiri facilè nequeant, (vid. *Roderic. à Caſtr.*) palpebræ frequenter dehiſcentes oculi album oſtendunt, dentes arctiſſimè cohærent, ac inter ſe colliduntur. Vid. *Sennert. Highmor.* & alii.

Nec cauſæ ſigna prætermittenda, cùm magnum ad curationem afferant momentum. Arguitur verò malum à *ſemine* oriri corrupto, ſi menſes ritè habeant, præceſſerit Venus intermiſſa, inprimis in adſvetis, ac cauſæ, quæ ſemen augere vel corrumpere potuêre, vita otioſa & voluptatibus dedita, victus lautus, ciborum facilè corruptibilium uſus, atque paroxyſmo declinante ſemini ſimilis humor è pudendis effluat. A *ſanguine menſtruo*, ſi, præſertim utentibus ſatis Venere, menſes ſupprimantur, aut non ritè fluant; quò ſpectant allata alia à *Roderico Caſtrenſi*, mammarum turgeſcentia, ob regurgitantem illuc ſanguinem, ſenſus gravi-

ſtatis in corpore, hebetatio ſenſus, dolor oculorum, colli, femorum, & juxta renes, ruborque partium ſuperiorum. Ab humoribus denique aliis excrementitiis in utero collectis, ſi Veneri ſatis litetur, & menſes benè habeant, inprimis fœminâ cacochymicâ, aut ſimul ex uteri aliquo vitio laborante.

Non minus affectus noſter *à cognatis* probè diſtingui debet. Diſtinguitur autem *in genere*, ſi malè habentis uteri proſtent documenta, & ægra liberetur per fœtida admota naribus, & ſvaveolentia pudendis. Quò facit, quòd rarò ſuffocatio uteri oriatur, quam non aliquot ante invaſionem diebus dolores uteri, aut alia incommoda proceſſerint. Ex *Scip. Mercur. lib. obſtetr. à Magnifico D. D. Welſch. edit.* Conf. & *Highmor. l. c. p. 8. ſeq.* ubi diſertè mala plurima extra paroxyſmum affligentia enumerat. Diſtinguitur *in ſpecie ab apoplexiâ* pulſus debilitate, faciei pallore, ſtertoris defectu, & actorum reminiſcentiâ: (excitatæ enim hyſtericæ, quid cum ipſis actum fuerit, utplurimùm norunt, contrà quàm fit in apoplexiâ, ut & dicendis affectibus reliquis.) A *ſyncope* modo invaſionis minùs plerumque præcipiti, pulſu magis obſervabili, pallore faciei minori, & rubore ipſo, teſte *Riverio*, citra ſudores frigidos, & duratione reſpectivè longiori. Ab *epilepſia* abſentia motuum convulſivorum univerſalium, & ſpumæ ante os: (quanquam complicari poſſe hos affectus vel ſuccedere Practicorum docet experientia. Conf. *Horſt. obſerv. lib. c. p. 285.*) *A lethargo* abſentiâ febris; à *catalepſi*, quod cataleptici eo, quo fuerant, poſitu maneant, & oculis apertis nec videant, nec audiant, hyſtericis corruentibus, & acclamationes plerumque percipientibus. A *verminatione* denique, quod verminantes dolores pungitivos in abdomine ſentiant, & præ dolore ſe jactitent & contorqueant, ſuffocatis immotis jacentibus.

Cum item non rarò dubium occurrat, utrùm *mortua* ſit ægra nec ne? deficiente ad ſenſum pulſu & reſpiratione, variis id modis explorare jubent Autores, v. g. per plumam leviſſimã,

floccum

floccum lanæ carminatæ, ſpeculum terſum, naribus admota, vel pelvim aut vitrum aquâ plenum pectori impoſitum, quæ tamen ob tardiſſimè procedentem reſpirationem minùs fida ſunt. Certiora verò ſunt ſternutatoria, & referendum huc *Heerii obſerv. 21.* experimentum, qui aciculâ prælongâ inter pollicem pedis ſub ungue adactâ in muliere ex lapſu apoplecticâ, cùm nullo modo vitæ ſignum extorqueri poſſet, momento citiùs excitavit; ut ſentire ſe ægræ indicio aliquo prodant. *Aſt* cùm nec his abſolutè fidendum ſit, profundiùs ſæpè detentis ſpiritibus, conſultò expectatur elapſum triduum, ut fœtor cadaveroſus tunc in defunctis ſpirare occipiens, dubium eximat.

Supereſt, ut *prognoſin* quoque medico admodum glorioſam & proficuam, quicquid in contrarium afferat ſagaciſſimus alias per ignem Philoſophus, paucis tradamus, cujus fundamentum in naturæ robore & ſymptomatum gravitate collatis invicem conſiſtit.

Atrociſſimus eſt affectus, non adſtantibus ſolùm, ſed & curam gerenti medico terrorem incutiens non levem, & *moleſtiſſimus, non lethalis* tamen utplurimùm, niſi ab externis cauſis, commiſſoque errore pertinaciùs foveatur, vehementiùsque exacerbetur, vel ſyncope aut convulſiones graviores ſupervenerint. Ceterùm in aliis minus, in aliis majus offert periculum. *Majus*, ubi partes plures ac nobiliores in conſenſum trahuntur,GRavioraque adſunt ſymptomata. *Majus* in gravidis, ob abortus metum, (utut & hic inſolitum ſæpè robur ſe exerat,) & puerperis, ob virium debilitatem. *Majus*, ſi repetat ſæpiùs, inprimis ſpumâ ante os apparente, juxta *Sennertum*, extremi naturæ conatûs indicio. *Minus*, ſi frigidæ contingat mulieri, quàm ſi calidæ, teſte *Roderico à Caſtro*.

Bona præterea ſternutatio ſuperveniens, elogio *Hippocratis 5. aph. 35.* bona ut ſignum, & ut cauſa, quùm notet reſpectivum Archéi robur, partem maligni miaſmatis diſiiciat, ac pravos humores, ob concurrentem abdominis verſus inferiora impulſum, ex utero evacuet.

Longitudo & *brevitas*, ut & paroxyſmorum recurſus, variat, pro materiæ copiâ & activitate, Archéi & maſſæ ſanguineæ vigore, curationisque & diætæ conditione diverſâ. Sic gravis uteri ſuffocationis ſemel tantùm invadentis exemplum legi meretur apud *Horſtium obſerv. libr. 5. obſ. 42.* Sic quæ à ſemine corrupto fit, à conjugio mutationem accipit. Ut taceamus, quod jam ſupra ex *Roderico à Caſtro* citavimus, frequentiùs ceſſante menſium purgatione naturali, quadrageſimo vel quinquageſimo ætatis anno, vel ceſſare morbum, vel ingraveſcentem interficere. In genere tamen chronicum magis hoc malum eſſe conſuevit, maximè in principio neglectum.

Quod ad *modum eventûs* attinet, terminatur ad ſalutem ſubitò, miaſmate partes afficiente ab Archéo, artis ope cumprimis ſtrenuè adjuto, ſubacto, quo facto inteſtina obmurmurant, oculi attolluntur, genæ rubore ſuffunduntur, actiones animales reſtituuntur, corpus incaleſcit, ægræque ſuſpiriis profundis emiſſis, fletu ſæpè copioſo accedente, ad ſe redeunt.

Terminatur modò *perfectè*, modò (quod frequentius radicatâ præſertim cacochymiâ,) *imperfectè*. Nam plerumq; placato paroxyſmo (verba ſunt *Highmori*,) de angore cordis, capitisque gravedine ægræ conqueruntur, languidæ corpore, viribusque deſtitutæ per inſequentes dies aliquot decumbentes, uti etiam *Horſtius* declinante invaſione in fœminâ tormina abdominis, & irritum vomendi conatum notavit. Verbo: hyſtericæ pleræque ſemper, de quo querantur, habent.

Terminatur modò cum excretione ſenſibili aliquâ, modò minùs, v. g. effluente humore è locis muliebribus, vomitu, ſputo copioſo excreto, quo de experientiam *Caroli Piſonis* laudat *Rolf. epit. affect. partic. p. 358.*

Ad *mortem* verò terminatur ſuffocatione; vel reſolutione ſpirituum, accedente ſyncope aut convulſionibus gravioribus.

Quoad tempus *eventus* modò citiùs à paroxyſmo abſolvuntur

vuntur ægræ, modò tardiùs, ad aliquot horas, imò dies, (ceu obſervationes fidem faciunt,) protracto eodem.

Caput. VI.

Indicationes therapevticas decenter eruens.

QUod acus magnetica nautis, id medicis medendi methodus eſt, ſine quâ generoſa etiam remedia non ſolùm non juvant, ſed & venena evadunt ſæpe numero; quæque ab empirico dogmaticum medicum diſcernit. Subnititur verò eadem tribus indicationibus, curatoriâ, præſervatoriâ, & vitali.

Curatoria in noſtro affectu paroxyſmum ipſum reſpicit, ut nempe Archéus ſui juris reddatur, materia morbifica partibus communicata diſſipetur ac infringatur, & partes ſpaſmodicè affectæ demulceantur.

Præſervatoria partim cauſæ contraria eſt, fermentum acre, auſterum, bilioſum corrigens & tollens, temperando, invertendo, figendo, diſſipando, atque decenter evacuando, fomitibus ſimul variis extirpandis intenta; *partim* ſymptomatibus aliis urgentibus occurrit.

Vitalis Archéi robori invigilat, ne morbo vel emergentibus ſymptomatibus attritus ſuccumbat; uterique tonum conſervat, vel labefactatum inſtaurat.

Caput VII.

Curationem in paroxyſmo tradens.

INdicationibus his ut debitè ſatisfiat, adeundi ſunt artis medicæ fontes ordinarii, *Chirurgicus, Pharmaceuticus & diæteticus*, indeque præſidiorum materiæ hauriendæ. *Diſtinctius* verò procedemus, ſi ſeorſim, quæ *in* paroxyſmo, & quæ *extra* eundem conveniant, tradiderimus.

In

In *paroxyſmo* itaque chirurgiam conſulentibus ſe commendant *frictiones* crurum & pedum, & inprimis plantarum pedum cum excutiâ (cujus loco alii ſal cum aceto adhibent,) factæ, vellicationes, tùm aliæ, tùm pilorum pubis, à quibus facilè ad ſe redire ſuffocatas ſcribit *Ettmüllerus l. c. p. 33.* modò citra honeſtatis detrimentum id fieri poſſit; *ligaturæ* item dolorificæ artuum, ſed cautè adminiſtrandæ, ne circulum ſanguinis inhibendo necroſin inducant, quod in ruſtico aliquando factum vidit laudatus ſæpiùs *Dn. D. VVedelius*: quat. revulſionem præſtant, & ægræ excitandæ quadrant. Spectant huc ligaturæ abdominis, fermenti maligni & flatuum ad ſuperiora progreſſum impedientes, cui fini nonnulli eligunt cingulum ex corio humano, vel cervino, exiguâ vel nullâ differentiâ. Ubi tamen notabile eſt, ligaturas has convenire, ſi magis infletur abdomen, lipothymiâ non complicatâ; ſi enim hæc adſit vel accedat, tantùm abeſt, ut locum habeant, ut potiùs ipſæ veſtes ſolvendæ ſint, pro aëris admiſſione liberiori.

Laudantur quoque *cucurbitulæ*, tàm humidæ, quàm ſiccæ, pro re natâ, applicatæ pectini vel extremis, revulſionis itidem gratia, neutiquam autem partibus ſuprà umbilicum poſitis, cùm hoc pacto in ſanis ipſis reſpirationem difficilem reddant.

Veſicatoria item irritatione dolorificâ Archéum officii ſui admonent, & materiam peccantem educunt, nuchæ, brachiis, aut ſuris applicata, formâ emplaſtri, quæ commodiſſima eſt, vel eo nomine, quod ſic definitum ſpatium meliùs obtineri poſſit, impaſtatis cantharidibus ad ℈j. ʒß. vel quantum ſubigi poteſt, cum emplaſtro aliquo, vel cum corpore emplaſtico, ut terebinthinâ Cypriâ, ad imitationem *Dn. D. Præſidis*, Patroni & Promotoris ſtudiorum noſtrorum perpetuo obſequii cultu proſequendi; diſciſſas hinc veſiculas pro lubitu emplaſtro refrigerante ſextuplo circiter veſicatorii emplaſtri roborato, vel modo alio apertas ſervando.

Venæſectio deniqueipſa, ſi manifeſta plethoræ, ſanguinisque

niſque ſtagnantis indicia adfuerint, cum pulſu forti, certoque de viribus teſtimonio, non contemnendam opem nobis pollicetur.

Auxiliatrices manus Chirurgiæ jungit *Pharmacia*, multa generoſa excitantia, roborantia, diſſipantia, invertentia, interna, externa ſuppeditans affatim, decenter in uſum vocanda. *Naribus* nimirum, & pro re natâ bregmati quoque ac temporibus cum ſucceſſu admoventur *volatilia*, ſalina, ſulphurea, & media, (modò talia non ſint, quæ materiam morbificam diſcutere neſciunt, ſed majorem potiùs rarefactionem eidem conciliant, ut ſvaveolentia, in ſpecie moſchata, ambrata zibethina, quæ tamen etiam cum caſtoreo & graveolentibus aliis maritata locum habent,) qualia ſunt tùm ſimplicia, ut *caſtoreum*, *aſa fœtida*; tùm è ſelectioris chimiæ penu deſumpta, ut ſpir. *ſal. ammoniac.* □*noſus*, *vinoſus*, & præ aliis *oleoſus*, cum oleis deſtillatis penetrantioribus & ſpecificis, v. g. cum oleo deſtillato *caſtorei*, *ſuccini*, *rutæ*, *anthos*, *ſalviæ*, *caryophyllorum*, *cinamomi*, *apoplectico*, ♀*ri rectificato* &c. paratus, *eſſent. aſ. fœt. ſimpl. & volat. caſtor. volat. balſam. hyſteric. D. D. Wed.* ex balſam. apoplect. & ol. C. C. fœtido, (Vid. *Schröck. Tr. de moſch. p.* 192.) ▽ *apoplect. mulierum*, ſeu cum eſſentiâ caſtorei mixta, *acetum florum lavendulæ*, *ſpir. viridis æris*, penetrantiſſimus. Ut taceamus *ſuffitum* ex *verrucis equorum* pedibus adnaſcentibus, quem ceu arcanum dilaudat *Rod. à Caſtro*, *Riverius*, & alii, ex raſurâ *ſuccini*, *cornu hirci*, & alia fœtida, vel ideò notanda, quòd paroxyſmo ingruente non ſemper ad manus eſſe medicus poſſit. Ubi tamen obſervandum, (1) ſi epileptica fuerit ægra, vel debiliori ob alias cauſas capite, fœtida fortiora omittenda eſſe, (quò etiam ſpectat ſulphuris accenſi fumus,) ne ſpiritus in elaſticum & in ordinatum motum adigant. (2) probè idioſyncraſiam attendendam eſſe, cùm quædam fœtidis lædantur, juventur ſvaveolentibus, quale exemplum legi meretur ap. *Horſt. Obſerv. 24 lib. 5. 285.* adſcribendo effectu haud dubiè teneritati ſpirituum & nervoſi generis, atque miaſmatis morboſi fixitati majori.

Excepimus *ſuaveolentia* in præcedentibus: ea verò inſignem nihilominùs habent uſum ſubtus adminiſtrata, cavendo, ne nares odor feriat. Ita quippe uterum & nervos inſigniter demulcent, promptiùs diſſipant, nec ſpiritus adeò turbant. Inſtar omnium unum nobis ſit *balſamum apoplecticum D. D. Wedelii*, partibus muliebribus illinendum, reliqua enim ſuſiùs ab autoribus propoſita inde peti poſſunt.

Succenturiantur his commodè malo graviori *clyſteres*, revellendi, diſſipandi & demulcendi fine, ex emollientibus, nervinis, diſcutientibus, uterinis, & ſtimulantibus, v. g. ex *rad. alth. lil. alb. malv. bryon. pæon. herb. chamomill. meliſſ. ſerpill. rut. pol. mont. flor. chamom. Rom. cheir. lupuli, ſummit. artemiſ. aneth. ſem. carminat. fœni Græci, croc. metall. pur.* (pro re natâ ad grana pauca in petiâ ligato,) *ol. cheir. rutac. mell. anthoſat. elect. diacathol. nitr. anod. felle tauri* ipſo exſiccato, *vitell. ov.* concinnati. Item loco horum, vel his officium non facientibus, *ſuppoſitoria*, acriora præcipuè, v. g. ex *ſpec. hier. pier. Sal. gemm. troch. alband* &c. cum melle efformata.

Strenuè non minùs ſe gerunt *ſternutatoria*, v. g. ex *rad. belleb. alb. caſtor. præp. flor. lil. convall.* &c., quæ etiam niſi operentur, de facultate emortuâ ferè ſuſpicionem movent.

Tacemus *clyſteres uterinos* in conjugatis nonnunquam locum habentes.

Et externis iſtis primaria ferè demandatur provincia, quando conſtrictæ fauces internorum ſpecificorum aſſumptioni obſtant, quæ contrario ſtatu, non minùs ac imminente paroxyſmo, inſigniſſima ſunt. Ex his, latiùs infrà enumerandis, ut quædam nominemus, ſunt: ▽ *apoplectica*, ▽*æ hyſtericæ, Mynſ. Dornerell.* ▽ *apoplectica acida*, (ſæpè enim temporatæ aquæ & acidulæ magis proſunt, quàm ſpirituoſæ) *elixir uterinum Rolff. VVed.* per ſe, vel cum eſſent., *aſæ fœtidæ*, & refractâ *eſſentiæ anodynæ* doſi, *pulv. abſorbens hyſtericus hujusdem*, cui promptiſſime morem gerere ſymptomata hyſterica ex

Opio

epiol. p. 114. conſtat, quamvis *liquida ſpirituoſa* etiam in conſtrictione faucium non ſint de nihilo ori infuſa, quandoquidem ἀναθυμιάσει ſuâ & ſic laboranti Archeo ſuccurrunt.

Imò & *moſchata* interno uſu (modò ad nares odor non pertingat,) à multis non abſurdè celebrantur, quòd ſic promptiùs diſſipent. Cùm verò in rebus dubiis tutius ſit eligendum, præſtat vel illis eadem propinare, quæ ſvaveolentia ferunt, vel ſaltim aliis, nominatim caſtorinis, jungere.

Vinum non convenire jam ſupra innuimus. Licet enim *Hippocrates*, *Sennertus*, aliique in paroxyſmo pro viribus reficiendis infundi jubeant vini pauxillum, *omittendum* tamen potiùs, cùm activitati cauſæ morbificæ velificetur, & præſentiora ac tutiora refectiva Chimia exhibeat; Unde & *Varandæus* citante *Horſtio cent. probl. dec. 9. quæſt. 4.* hyſtericas à vini potu in paroxyſmo communiter malè habere ſcribit: niſi forſan extraordinariè, viribus ſummè collapſis, complicatâ ſyncope, vel inſtante morte, omnibus aliis jam fruſtra tentatis, vel probatioribus remediis non præſentibus, concedere velimus, ob vim confortandi inſignem, quam egregio exemplo *Heer. obſ. 5. p. 67.* comprobat. Quin *tutior* ejus uſus extra paroxyſmum videtur, ad roborandos ſpiritus, & calorem totius, ac cumprimis ventriculi, nec non cruditates & putrilaginem corrigendam, ſed admodum moderatus, nec in malo graviori & ſolenniori; vini item non admodum generoſi, ſed quod promptiorem acidi groſſioris ſeparationem in primis viis admittit, minùsque humores efferat, nec admodum tenuis. Neque incongruum fuerit, ſi ad id feratur ægra, *medicatum* reddere, ſaltim euporiſto modo, rad. *Zedoar.* vel aliud præſtantius uterinum indendo.

Vomitoria Etmüllerus l. c. p. 35. in extremo caſu, ægris mortuarum inſtar jacentibus, ne omni auxilio deſtitutæ videantur, admittit, quæ tamen nec ſatis tuta, nec commoda ſatis eſſe conſemus. Non ſatis commoda, quia ſæpenumero aſſumi nequeunt ob conſtrictas fauces; non tuta ſatis, ob dejectas vires, unde vel non omninò operabuntur, vel ſi operen-

rentur, facilè alterum extremum incurri poterit. Si ullibi, ſanè & hic cautiſſimè agat medicus oportet, ne calumniandi materiam ſuppeditet, neve, quod imperatoribus bellicis turpiter objicitur: *non putâram*; ipſius famæ quoque detrimentum non leve afferat.

CAPVT VIII.

Curationem extra paroxyſmum & diætam ſubjungens.

UT verò non ſufficit acie viciſſe hoſtem; ſed proſequendus hic eſt, & enervandus; ſic idem hoc loco valet. Non ſufficit Archéum liberaſſe, & ægram ſibi redditam, ſed enervandum porrò & annihilandum fermentum morboſum.

E fonte *Chirurgico* proin *Venæſectio* non negligenda, obſtructis menſibus, in pede inſtituenda vel aliàs plethoræ indiciis ſe prodentibus, ſeu plethora ſit reverà talis, ſeu ex conſuetudine, exemplo illarum, quæ phlebotomiis annuis adſvetæ ſunt. Par ratio eſt *ſcarificationis*, cum vel ſine cucurbitulis, plethorâ quoad vires conſpicuâ; & Venæſectionis ſuccedanearum *hirudinum*, quæ venis hæmorrhoidalibus, in ſpecie prægreſſâ hæmorrhoridum ſuppreſſione, pone aures aut in cervice, pro indicantium modulo, in aquâ limpidâ priùs aſſervatæ, (ut plus attrahant, minus noceant,) poſitâ indicatione, cum fructu applicantur. *Moderanda* verò ſanguinis emittendi quantitas pro ſubjecti & virium ratione. Unde *VVilliſius l. c. p. 543.* monet, in corporibus obſtructionibus moleſtatis & minùs calidis ſanguinem mittendum eſſe parciùs & rariùs, & tantum in locis infra uterum conſitis.

Nec abſonum fuerit, finito paroxyſmo, in minimo adhuc conſiſtente miaſmate fermentifico, *partim* cucurbitulis *ſiccis* hypogaſtrio applicatis, (cavendo ne diutiùs relictæ eo loco præternaturalem humorum collectionem poſt ſe trahant,) diſſi-

diſſipare reſiduum in utero; *partim* frictionibus calidis toto corpore inſtitutis tranſpirationi & eventationi ſanguinis meliori velificari.

Fonticuli præterea, unamimi quaſi practicorum calculo comprobantur, in malo chronico ac rebelli uſus inſigniſſimi, quat. ichoreſcentem lympham & pravos humores alios ab utero & Maſſâ ſanguineâ divertunt ac evacuant. Conf. *Horſt. obſ. lib. 5. p. 285. Roder. à Caſtr. VVilleſ. l. c. p. 544.*

Conveniunt tamen magis, (1) quando morbus ab humoribus vitioſis ad uterum detruſis originem ducit, & à cacochymiâ fovetur, quandoquidem à menſium ſuppreſſione, vel ſeminis retentione inducta aliis utplurimum cedit. Et in his verò caſibus locum habere poſſunt, diutiùs protracto affectu, vel vitiatâ, hâc occaſione magis corporis œconomiâ. (2) in brachio, ad majorem revulſionem, hinc & femoribus ac ſuris in parte domeſticâ vel ſylveſtri, ubiq; in muſculorum interſtitiis.

Ex fonte *Pharmaceutico* primùm offeruntur *purgantia*, quæ κάτω exturbant vitioſam ſaburram in primis viis ſtabulantem, & cacochymiam deplent, ſed illa *leniora*, ne fortioribus vires dejiciamus, in motum magis citemus elaſticum miaſma, & ſero alibili nimis abſumpto affectum contumaciorem reddamus inprimis habituato malo; unde & lenientia ſub his complectemur. Conveniunt eo nomine *aloetica*, putredini ſimul reſiſtentia & *emmenagoga*, ♀*rea*, *ſennata*, *rhabarbarina*, & mitiora alia, *extract. laxat. D. D. VVed. panchymag. Croll. agaric. rhabarb. pil.* ex *extract. panchymag.* & *croco* ♂ *aperitivo*, refractâ doſi, concinnatæ, *marocoſtinæ cum caſtoreo* & ♂*te* reformatæ, (inſigni ſtratagemate, ad alterandi ſimul ſpecificè intentionem exequendam,) ♀*rcæ* ♂*les D. D. VVed.* plurimis ſcopis perquàm aptiſſimæ, ♀*reæ Quercet. Schröd. Bont. ſplenetica Sylv. pulv. laxativ. vegetab. ſpec. diaſennæ*, infuſa purgantia, ex *agaric. mechoacan. alb. ſen. rhabarb.* &c. additis refractè aperientibus & ſpecificis, in ſpecie *rad. bryoniæ*, ad ſucceſſivè evacuandum, & novum characterem lymphæ imprimen-

dum hîc laudatiſſima. Ut non repetamus ex ſuperioribus clyſteres, in obſtructione alvi officium facientes. Sin digeſtiva præmittere ex uſu viſum fuerit, humoribus minùs ſequacibus, tria digeſtiva communia Chimicorum, *cremor* ſeu *criſtalli* 🜿*ri*, 🜿*rus* ⊕*latus* & *Mixtura ſimplex* ſufficient, vitandis Galenicorum ſirupis.

Succedunt *emetica*, heroïca remedia, ſicubi vecte quaſi morbus expellendus, in noſtro quoque affectu propinanda, niſi quid obſtet, ut procidentia uteri, &c. ſed minori doſi, ut virium & ventriculi ratio habeatur. Proſunt nimirum tùm *per ſe*, quat. cruditates è ventriculo everrunt, & peccantes humores è vicinis partibus, unde, præſertim in picâ aut malaciâ affectis, in quibus ingens phlegmatis viſcoſi ſaburra ventriculi plicis ac tunicis infarcta aliorum medicaminum virtutes inhibet, ab emetico ſemper ordiendum eſſe præcipit *VVilliſius l. c. p. 543.* tùm *per accidens*, quatenùs in vomitu deprimitur abdomen, unde non tantùm ſanguis ad inferius clima invitatur magis, in menſium ſuppreſſione, ſed & uterus ad expellenda noxia animatur. Ex diffuſâ verò plurimorum farragine tria nominabimus: 🜿*rum emeticum*, *ſal* ⊕*li* ſatis depuratum, & *radicem aſari*, ſeligenda pro foventium cauſarum conditione. 🜿rus emeticus enim, licet polychreſtus ſit, variis formulis quadrans, magis tamen debetur *bili*, ſal ⊕li magis *pituitæ*, quam ſummè fundit, & ventriculo roborando, aſarum humorum *auſteritati*, ob volatilitatem aromaticam, reliquis nihilominus itidem caſibus, inprimis quoad pituitam, operam locans notabilem.

Sequuntur *diaphoretica* & *bezoardica*, meritò ab *Highmoro* celebrata. Diſpellunt enim per poros cutis, quod Maſſam ſanguineam malè habet, humores viſcidos, lentos, obſtruentes attenuant, invertente ſimul virtute conſpicua, & principia vitalia tutantur. Hinc alterantium etiam magnam partem abſolvunt, volatilia, fixa & media. Exemplo ſint *ſpir. C. C. Mixtur. bezoard. VVed. liquor C. C. ſuccinatus, ſpir. viper. ebor.* 🜿*ri, theriacalis camphoratus, Mixtura ſimplex*, ℞*a*

bezoard.

bezoard. Rolf. Michaël. VVed. ſimplex, myrrhata, & *volatilis, bezoard. mineral. ♁ diaph. C. C. phil. ☿ nat. & ♁ij, pulv. bezoard. VVed.* uterque, *theriac. mithridat. elect. diaſcord. Fracaſt.* Licet enim dulcia in hyſtericis locum non habeant, fermentata tamen, ut in his electuariis, tutiſſima ſunt.

Nec poſtponenda *diuretica*, quæ mirificè uterum mundant, & inquinamenta ſanguinis ac ſeri reſpectivè fixiora per ⊡am educunt, ſulphurea, ſalina & alcalina, nominatim *ſuccinata*, genuina ichoreſcentis ſeri antidotus, variè præparata, ℞a ♀ri, ♁ij, ~ ♀ri, *arcan.* ♀ri *ſimpl. &* ♂le, *lap.* ♋ *præp.* ~ *nitri, nitri dulcis.* Acida enim ſulphurea tantum abeſt, ut uterum lædant, ut potiùs eidem ſint amica, incidentia & putredinem ſimul corrigentia, unde ipſa ℞a *aperitiva Mœbii* huc facit.

Eſt & ſuus locus *errhinis* & *maſticatoriis* roborantibus. *Ptarmica* quoque, dùm compreſſionem abdominis verſus inferiora inferunt, eundem cum vomitoriis cenſum ſubeunt, modò ſimul ſint roborantia, & caveatur, ne tenerioribus ſpiritibus motus inordinatus concilietur, & in epilepſiam ægra præcipitetur.

Ordo jam efflagitat, ut progrediamur ad *alterantia*, quæ diſpeſcemus in generalia & ſpecifica: *generalia* vocando, quæ generatim ſanguinem & ſerum, cauſasque remotas; *ſpecifica*, quæ uterum ipſum, & humores corruptos in eodem ſpeciatim reſpiciunt, cum latitudine tamen, ita, ut generalia etiam diverſo reſpectu ſpecificis annumerari mereantur, & vice verſâ.

Generalia ſunt *aperientia*, (quo nomine comprehendimus reſolventia, attenuantia, abſorbentia & præcipitantia,) quæ in obſtructione menſium omne ferè abſolvunt punctum, & optima cum purgantibus ſunt cacochymiæ remedia. Celebranda hinc præter alia plura ♀*rea*, ♁*ata*, & præ omnibus ♂*lia*, univerſalis quaſi affectuum infimi ventris panacea, & morborum rebellium rhizotomus, quippe quæ humorum fixitatem, acrimoniam & ichoreſcentiam, edulcando ac refre-

nando

nando tollunt, tonumque viſcerum reſpiciunt, varii generis, variis ſcopis prudenter accommodanda, v. g. *croc.* ♂ *🜍ratus*, *⊖latus*, cum ſalibus, *emmenagogus*, *pulv. cachect.* *🜍nus major & minor WVed. cachect.* *☿reus ejusd.* Ra ♂ *cydoniata*, *☿rea*, cum *arcano ☿ri*, concentrata vel diffuſior, *balſamica*, *ſolaris*, cum vel ſine arcano *☿ri*, eſſent. ♂ *antiſcorbutica*, *⊕li* ♂ *Ludovici*, tùm aliàs probatiſſima, tùm in ſterilitate etiam magni uſus, *mixtura* ♂ *antiſcorbutica*, *pulv. abſorbens*, multis nominibus inſigniſſimus. Pertinent huc *infuſa aperitiva-uterina*, ♂te cum ſua clavi ☿ro vel ſaccharo (quod tàm exiguâ quantitate non timendum,) addito roboranda. Item *acidulæ* atque *thermæ*, ad opprobrium medicorum in deſperatis morbis laudatæ; *illæ* in ſiccioribus & calidioribus; *hæ* in humidioribus & frigidioribus magis convenientes, ſuppoſito virium robore, & viſcerum, in ſpecie pulmonum, integritate, atque ventriculi ratione habitâ. Exprimit alioquin has (ut obiter addamus) etiam medicina acidulas quidem Râ ♂ ſolari, ſpiritu ♂tis, vel clyſſo ʒij ſulphurato, cum ſufficienti quantitate aquæ diffuſis, thermas balneis ex nervinis, uterinis & mineralibus concinnatis, ut & pro uſu interno alcalibus, ſatis commodè, ſæpè imò majori fructu, niſi uſum medico-politicum reſpicias, quem elegantiſſimè delineat *D. D. Wedelius*, *Amœn. Mat. Med. p. 280. ſeq.*

Specifica humorum in utero ſtaſin, putrilaginem & acrimoniam corrigunt, fibrasque nerveas ejusdem & glandulas ſolantur. *Illud* præſtant diſſipantia, volatilia, carminativa, & ſale volatili oleoſo pollentia alia, item ſulphurea, ſulphureo-ſalina & terrea; *hoc* ſulphure, ſeu fixo, ſeu balſamico conſpicua; quorum materia cum aliunde largo fœnore peti poſſit, brevitatis gratiâ h. l. ſaltem occupabimur in recenſendis quibusdam præparatis & compoſitis, à quibus ſingulare auxilium ſperare licet. Talia ſunt *ſpir. Sal. ammoniac.* *□noſus*, *Caſtorinus*, & oleis ſpecificis aliis impræguatus, *ſpir. zedoar. lil. convall. meliſſ. ſuccin. liquor & lac cephalicum Wed.*, *aqua reginæ Hungariæ*, *hyſterica Mynſ.*, *vita mulierum*, *apoplectica mulierum*, *eſſent.*

ſuccin.

ſuccin. ſimpl. balſamica, & *oleoſa*, quod & de eſſentiâ *myrrhæ* valet, *eſſent. aſæ fœtid. ſimpl.* & *volat. carminativ. Wed.* inprimis cum *eſſentia caſtorei* & *anodynâ* (opiata enim etiam optima ſunt, teſte *D. D. Wedelio Opiol. p. 127. ſeq.*) remixta, *elixir uterinum VVed.* in quàmplurimis uteri affectibus non ſatis laudandum, ſeu extemporaneum, ſimplici mixtione ex eſſent. caſtorei ſuccini, myrrhæ & camphorâ conſurgens, ſeu ſpecierum uterinarum ſimultaneâ extractione paratum, quod deſcribitur in *Amoen. Mat. Med. p: 198.* Item elixir *proprietatis ſimplex*, ♂*le aromaticum*, *volatile*, (aloëtica enim inſigniter abſtergunt & mundificant,) nec non *fecula bryoniæ*, ſubtilitate & gratiâ commendabilis, (quam tamen ♂libus roborandam eſſe monet *B Ludovici in Pharmac. p. 395.*) *Bryonia* nempè partibus uterinis in vitio lymphæ acrimoniam irritativam concipientis dicata eſt, unde ab ejus infuſo ſemel in hebdomade ſub lecti ingreſſum ſumpto hyſtericam à longo tempore perfectè reſtitutam meminit *Matthiolus*.

Notabile inſuper eſt ſuprà memorati caſtorei uſum internum *Zwölferum in Pharmacop. Reg. p. 65.* in hyſtericis impugnare, cùm tamen nihil magis congruum eſſe eodem (ſi quarundam idioſyncraſiam exceperis,) ratio & experientia, quam fruſtra pro ſe allegat, evidentiſſimè oſtendat. Eſt enim uteri anima, & nervorum ſolatium, ob ſal volatile temperatum, & ſulphur ſuave, ut non immeritò, ſive pulveris, ſeu olei, ſpiritus, eſſentiæ, extracti formâ propinetur, inter diſſipantia uterina primaria collocandum ſit.

Ex *minerali* regno ſeorſim, præter jam dicta ♂*lia*, cumprimis eſſentiam ⊕*li* ♂*tis Ludovici*, 🜄*tantia*, & *ammoniacalia*, in morbi exterminium varia alia collineant, nominatim *cinnabaris*, remedium laudes ſupergreſſum, & tantum non ad panaceæ faſtigium evectum, quæ ratione ſulphuris puri, temperati, lucidi, ſpiritus ſerenat, partes uteri nerveas demulcet, & acres humores temperat, edulcat, invertit, annihilat ratione ☿ij fermentum ichoreſcens fundit, & humorum ſtaſi adverſatur: ratione totius mixturæ humores bilioſos, acidos, ponticos corri-

git. Conf. *Amœn. Mat. Med. VVed. p. 124. 206. ſeq.* In uſum verò vocari poteſt tùm *cinnabaris ♁ij*, & artificialis varia; tùm potiſſimùm *nativa*, ſeu ſimplex purior, ſeu per elutriationem præparata, (quem præparandi modum *Ludovici* eligit *l. c. p. 282.* lapidoſæ præcipuè congruum,) ſeu ſublimata, ſelectu inſtituto pro circumſtantiarum ratione. Ita v. g. *ſublimata* inſignior eſt, ubi magis demulcendum, minùs fundendum, ob ſulphur purius & exaltatum, partesq́ ☿iales magis fixatas; *ſibi relicta*, ubi magis fundendum & præcipitandum, ob ☿ium magis ſui juris exiſtentem, & partium terrearum largius connubium, ⊖licis quoque ſimul immixtis, quas ſeparari poſſe ex 🝎 ſublimatæ *D D. VVedelius in Pharmac. Acroam. p. 180. 327.* docet. Ceterum, utut etiam per ſe adhibita ſit innoxia & utiliſſima, conſultiùs tamen datur cum aliis, ad moderandam gravitatem, exemplo *pulveris abſorbentis*, ac *ſpecifici cephalici*, quæ inſtar omnium eſſe poſſunt, additione caſtorei præp. aliorumque ſpecificorum facilè varianda & roboranda.

Nec debitâ laude defraudanda ♃*lia*, ut *bezoardicum* ♃*le*, *antihecticum Poterii*, (quorum illud in noſtro affectu præ hoc magis frequentatur,) *ſal* ♃*is dulce*, ex 🝎 bezoard. ♃lis elixiviatum, vel *oleum* ♃*is* p. d. ſpecies item *dia-*♃*is Mynſ.* quas ſummè dilaudat autor, ex quibus tamen conſultiùs ſal corallorum & perlarum excluditur, ob corroſivitatem, & obſervatas ab eorum uſu noxas, ſubſtituendo pro lubitu præparata corallia & perlas, vel horum magiſteria. Gaudent enim ſulphure blando, temperato, unde humores acres peccantes abſorbent & domant, uterumque roborant. Non minùs ac ipſa ♀*rea* huc referenda, ♂*tis* potiſſimùm, hinc & ☽*æ* correctionem paſſa, (aliàs quippe ventriculo inimica,) exemplo bezoardici ♀rei, ex ♁io, ♂te, & ♀re, ac ℞æ ☽æ cœruleæ.

Tacemus *refrigerantia*, ſemen imminuendum reſpicientia, & *ſpecialia emmenagoga*, ubi indicantur, neceſſaria; ſpecialibus item emergentibus ſymptomatibus debita.

Complementum his addunt *topica* roborantia & diſſipantia ut appenſa *corallia rubra*, de quibus notabile hoc affert *Helmontius*

ejus Tr. de conceptu inſcripto, quod palleſcant geſtata in hyhericis, & cum mulieris ſanitate ruborem recipiant, appenſum *ſuccinum* &c. *caſtoreum*, *aſa fœtida*, & ex his parata; *balſamum hyſtericum*, *ſpir. ſal. ammoniaci* oleoſus, ſubinde naribus admota, & (quod de poſterioribus valet,) bregmati quoque ac temporibus adhibita; *balnea* ex abſtergentibus & roborantibus, *linimenta* item ex oleo ♀ri *fœtido*, *oleo polychreſto VVed. balſamo puerperarum Zobelii*, &c. cum vel ſine ſacculis paregoricis, minoris aut majoris apparatus; & *emplaſtra hyſterica*, v. g. emplaſtrum *de galbano*, *de baccis lauri*, aliaque, umbilico & hypogaſtrio debita.

Tandem, ne expectatus eventus medicum fruſtretur, ex ægri parte *diæta* conveniens requiritur, in quâ aſſignandâ breviores erimus, quòd ex rerum nonnaturalium conſideratione ſuprà propoſitâ eadem facilè clareat. In *vitali aër* ſit minùs ventoſus, ſiccior, in caliditate & frigiditate, non minùs ac raritate & denſitate temperatus; in *naturali cibi* boni ſucci, *potus* tenuior, (ceu & in genere, ſi copia ſeminis morbum invitaverit, victus tenuis eligendus,) vitatis flatulentis, fermentificis, dulcibus, acidis, &c; in *animali* motu leni torpor corporis excutiatur, ſommus & vigiliæ naturæ leges ne transgrediantur, evacuationes naturales reſpondeant, in ſpecie alvus ſit aperta, vel ſi reſtitet, per clyſteres, vel lenientia alia officii ſui moneatur, & animi pathemata, in ſpecie ira & terror, omni modo vitentur. In cœlibatu viventibus conjugium, ſiquidem id inire liceat, lætam malo ſuperaddet cataſtrophen, ſive à ſemine retento ortum agnoſcat, quo caſu certius remedium non datur; ſeu à menſtruo ſangvine, vel collectis in utero recrementis. Mira enim inde ſangvinis & ſpirituum contingit immutatio, evacuationes ſuppreſſæ redeunt, & uteri Archéo ad amoliendum à ſe noxium porta panditur.

DEO CONSERVATORI GLORIA!

WAXMANNE, Aonidum germane ac artis alumne,
quæ matris rerum myſtica ſola tenet.
Singula ſcrutatus morbis nunc ponito freta;
fœcundum ingenium præmia juſta manent.

Affectus, honoris & gratulationis ergo ſcribeb.

Georgius VVolffgangus VVedelius.

STrangulat ex utero fœmellas morbus acerbus;
ſtrangulat at morbum WAXMANNUS in arte peritus.
Inde locô ſoſtri Doctoris Hygeia tiaram
præparat, ac Medico ſpondet Venus ipsa corollam!

Nobiliſſ. Domino Doctorando praxin ſimul feliciſſimam adprecatus poſ.

PRÆSES.

DECANUS FACULTATIS MEDICÆ,

GEORGIUS VVOLFFGANGUS VVEDELIUS,

Med. Doctor, Theoretices Profeſſor, Conſiliarius & Archiater Ducalis Saxonicus,

LECTORI BENEVOLO S. P. D.

NOn pauca ſunt, quæ & ignominiæ & remedii charactere ſunt inſignita, prout vel affectus conjunctus ea definit, vel finis diverſus diſcriminat. Quid magis alapâ offendit, & iratum animum reddit? Et tamen exempla legas, ubi alapa fuit remedio, quale quidem in ſcholis medicis indubium ad luxatam maxillam, indeque rictum apertum curandum habetur, experimento *B. Rolfincii Epit. affect. partic. l. 1. p. 2. c. 5. p. 104.* Aliud verò, primò periculoſum ob adſtantes, hinc verò lucroſum & quingentis imperialibus à Chano quodam Indico remuneratum Chirurgo, qui præfatus veniam ſolâ inflictâ alapâ ipſum reſtituerat, memorat *G. Anderſen. Itin. Ind. l. 1. c. 24.* Idem de ſputo valet, quod ore ejicimus, communi quidem hoc loco cum ſalivâ acceptione. Operæ pretium eſt diſquirere, quisnam ſit morbus apud *Plautum Captiv. Act. 3. ſc. 4.* qui ſputatur, quidque per hunc ipſum actum innuatur. Enimverò & hæc cura relinquitur medicis. Verba ita habent: Et illic iſti, qui ſputatur, morbus interdum venit. Et eum morbum mihi eſſe, ut qui me opus ſit inſputarier. H. Ne verere: multos iſte morbus homines macerat, quibus inſputari ſaluti fuit, atque aliis profuit. Sine dubio mens in genere eſt abſtrahere Hegionem ab Ariſtophonte, ut procul recederet, ſibique caveret, nedum auſcultaret, vel crederet, illum enim inſanum eſſe, & percitum furoris ſtimulis facilè lædere alios. Ad augendam hanc inculpationem addit, præter rabiem etiam altero hoc morbo, quo de ſermo eſt, corripi, unde utroque nomine neſciat quid dicat, adeoque nullam mereatur fidem. Deſcribitur morbus hic innominatus à remedio, quod proſit, ſaluti ſit, quoque opus habeat morbus, quæ verba ut clariſſima ſunt, ita minus clarum, qui putetur, minimè omnium remedii ratio, cujus apud medicos veteres, quantum lectione aſſequi potuimus, mentio nulla fit. Certum interim eſt, morbum deſpui ſuetum fuiſſe comitialem, ſeu epilepſiam uſitatò hodiè dictam, autore *Plinio l. 10. c. 23.* & *l. 28. c. 4. p. m. 174.* ubi: deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt contagia regerimus. Simili modo & faſcinationes repercutimus. Sed uti veriſſimum hoc eſt, ita locus hic minus cum noſtro concinit vel quadrat. Aliud enim ſonat deſpuere, quàm inſpuere, nempe, ut evidens ex dictis eſſe poteſt, deſpui ſuetus eſt ob alium finem, ob abominationem, ob metum contagis. Iisdem hinc verbis *Apulejus* utitur in Apologiâ *p. m. 280.* Poſſunt, *ait*, dicere omnes, quid in Thallo (comitiali morbo confecto, facie ulceroſo &c.) deſpuant: cur nemo audeat cum eo ex eodem catino cœnare, eodem poculo bibere. Et *p. 286*: Neque enim gravius eſt in cubiculo deſpui, quàm in iſto ſplendidiſſimo cœtu deteſtari; utrobivis averſatione inſigni expreſſâ, ſive id fiat cum inſputatione reverâ, ſeu minus. Sed videamus inſputandi hos diſtinctos uſus, ex vitæ communis experimentis & notatis exemplis. Inſputamus ob iram & indignationem, inprimis cum averſatione vel vituperio conjunctam, quale quid Dei ipſius verbis traditur *Numer. 12. v. 14*: Si pater ejus (Mariæ) ſpuiſſet in faciem illius, nonne debuerat ſaltem ſeptem diebus rubore ſuffundi? Confirmat idem ex profanis locus apud *Sophoclem Antigon. v. 663.* ubi pater diſſuadens filio connubium ſponſæ inquit: ἀλλὰ πτύσας ὡσεί τε δυσμενῆ, μέθες τὴν παῖδ᾽ ἐν ἅδου τήνδε νυμφεύσειν τινί. *Sed deſpuens velut inimicam, ſine puellam apud inferos nubere.* Et apud *Plautum* noſtrum *Curcul. Act. 4. ſc. 2. v. 17*: Qui conſtitit, culpant eum, conſpuitur, vituperatur. Geminum huic eſt fieri idem ob contemptum, averſationem, abominationem. Quemadmodum enim quæ grata appetimus, ſalivam movent, ob appellentes & velut occurſantes ſpiritus cum lymphâ: Sic non minus & quæ averſamur ſalivam in os concient, ob averſationem ſtomachi, indeque imminentem nauſeam vel vomitionem ipſam, cujus prodromus ſalivatio eſſe aſſolet ordinarius. Et ipſa tamen inſputatio etiam in remedii vicem peragitur, tum in partes alias, tum in faciem quoque ipſam, ſive inſputatio actu fiat, ſive ſaliva per ſe vel cum aliis illinatur. Viribus enim hanc pollere ſummè diſcuſſivis cum *Pergamenus* notavit *l. 5. de med. compoſ. κ. 7. c. 1.* tum ratio conſentit, ob partes aqueas, ſulphureas & ſalinas inter ſe probè contemperatas, ſicque reſolventes, inprimis jejuno adhuc corpore, nec ita dilutâ eâdem, & ſalibus magis eminentibus, teſte *Galeno l. 10. de ſimpl. med. facult. c. 18.* & experientia, rerum arbitra & magiſtra. Ita hodienum illinitur vel inſputatur ſalubriter occipientibus ſtrumis, gangliis, gibberi in principio, accedente frictione, quæ vulgi ſunt remedia innoxia, imò ſatis bona. Idem & in oculorum morbis variis valet, dolore, inflammatione, vexatione, puncturâ & ſimilibus. Defendit & reſolvit, in morbis cutaneis non paucis, ſpeciatim in lichenibus puerorum, experimento nutricum, in hunc uſque diem frequentato, laudato *ibidem l. c.* Novimus extuberantium hæmorrhoidum tubercula ſalivæ jejuni ægri ipſius inunctione fuiſſe coercita, ob inſignem illam vim quam poſſidet. Placuit & ipſi Salvatori ad miraculoſam cœci curationem expuere in oculos ejus, *Marc. 8. v. 23.* & in alio expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & linivit lutum ſuper oculos ejus *Joh. 9. v. 6.* Tacemus, & magicis moribus inſpuitionem fieri, cujusmodi exemplum ſaltim prætenſum tale ad interimendum ſcorpium refert idem *Galenus*. Hîc verò ullum aliquem dictorum morborum intelligi συνάφεια textus & rei momenta renuunt, quin innui epilepſiam ob gravitatem morbi, ob commune pluribus malum, ob affinitatem cum atræ bilis morbo, ob remedium ipſum concludere integrum eſt. Et videri quidem aliter poſſet, ſi neglecto integro loco primum verſum quis legerit, vel ſibi examinandum proponat, quod forſan evenit *Mercuriali*, qui veroſimile videri negat, vel in ægrotantis faciem vel alio pacto adverſus ipſum conſpuitionem faciendi conſuetudinem extitiſſe *l. 4. V. L. c. 11. p. 103.* Convictus enim fateri id cogetur, qui rem & verba curatiùs perpenderit. Res proinde eò redit, an inſputando comitiali morbo fieri medela poſſit. Neque enim contradictionem hæc implicant, morbum eundem eſſe, qui deſpuatur, & qui inſputando curetur. Plura ſanè ſunt vulgi in his talibus remedia, eaque εὐπόριστα, quorum uſus & frequens eſt, & experientiæ non rarò reſpondens. Non rarò, ne Hippocratis ipſius & aliorum de remediis vetularum laudemus conſentientia loca, offendimus apud vulgus ſelectiora & probatiora remedia. Id verò non metuam aſſerere, utut videatur remedium paulo immundum, leve, ſi alia gravitate morbi in experimentum vocata cum eodem comparemus. Enimverò cum plurimum ſitum ſit in exuſcitatione archei ſub epilepticâ ecclipſi ſuccumbentis & conflictantis, inſputatio inter alia, licet paulo ſordida viſa, inſigne eſt remedium, ne ſubigatur à morbo, ſed contra audentior inſurgat. Eſt enim ſi quis alius hic ſpirituum morbus, quorum averruncandorum & in externis non leve eſt remedium. Et leve aliquod viſum alia licet pompoſa non rarò multis paraſangis poſt ſe relinquit. Inde verò & pudore ſuffuſus archeus ſecum habitare diſcit magis, & contra morbum magis inſurgere. Putari etiam poſſet, inſputando magicum quid ſignari, quod & hæc incantamenti quædam ſit ſpecies, & morbus hinc ſacer à non paucis olim ideò dictus, quod expiationibus curari debeat, quæ omnia tamen ſolidè elidit & impugnat ipſe *Cous l. de morbo ſacro.* Et ipſa ſimplicitas ævi veteris pro ſimplici ſputatione videtur militare, ipsâ inſpuitione plus juvamenti afferente, quàm à mago expectari poſſit. Quod autem apud medicos id minus ſcriptum occurrat, nihil impedit, cum & negligi potuerit, ob levitatem, proſtantibus aliis, & ignorari, neque proponi æquè ob ſorditiem. Nihilominus arbitrari fas eſt ſucceſſiſſe in inſputationis locum perfuſionem capitis cum multâ aquâ frigidâ, perfuſionem aquæ ſalſæ, quæ utraque *Celſus* dilaudat *l. 3. c. 23.* Hæc præfari voluimus, occaſione DISPUTATIONIS INAUGURALIS, de SUFFOCATIONE HYSTERICA, Clariſſimi & Digniſſimi Medicinæ Doctorandi

SIGISMUNDI VVAXMANNI, Leutſchovienſis Hungari.

Lucem hic vidit Leutſchoviæ Hungarorum, A. S. R. M DC LXV. d. 12/2 Februar. Patre SIGISMUNDO WAXMANNO, Cive ibidem honorato ac negotiatore p. m. Matre EVA, Viri Plurimùm Reverendi, JOHANNIS SERPILII, Eccleſiæ Keyſmarcenſis in ſuperiori Hungariâ Paſtoris primarii p. m. filiâ, quæ adhuc in vivis eſt. Commiſſus hinc Scholæ patriæ, & hinc privatæ Viri Plurimùm Reverendi, MATTHIÆ RATHGEBII, hodiè Eccleſiæ Günzenſis in inferiori Hungariâ Paſtoris, & Pereximii JOHANNIS FRANGI. Poſtea Bojanowam Poloniæ Parentum ſuaſu conceſſit, ubi per quadriennium, præeuntibus Viris Clariſſimis, DANIELE SINAPIO, t. t. Rectore, & JOHANNE MAIERO, t. t. Conrectore, ſtudiis humanioribus operam dedit, Philoſophiæ quoque delitias primis, quod ajunt, labris deguſtans. Ut autem magis firmaretur animus, Wratislavia inſuper ſalutanda erat, ibidemque Virorum Præclariſſimorum, ELIÆ THOMÆ, Gymnaſii Eliſabethani Rectoris, cæterarumque Scholarum Inſpectoris p. m. MARTINI HANCKII, Prorectoris, Profeſſoris & Bibliothecarii ibidem, & CHRISTIANI GRYPHII, t. t. Profeſſoris ibidem, nunc Gymnaſii Mario-Magdalenæi Rectoris, præcepta inſigni cum fructu haurienda. Tandem ſtudio medico animum applicaturus, convenientiorem ſcopo huic florentiſſimam Salanam judicavit, unde ductus hujus famâ, & conſilio Viri Plurimùm Reverendi, AUGUSTINI SERPILII, Eccleſiæ Bojanowenſis h. t. Paſtoris, & Scholæ provincialis Inſpectoris, Avunculi ſui, ob cumulata ab eo tempore, quo Patriam reliquit, beneficia, ætatem ſibi ſuſpiciendi, eandem petiit Anno M DC LXXXIV. Hîc receptus d. 25. April. inter cives Academicos, cum optimè noſſet, quantum medicinæ Philoſophia conferat, adiit Viros Excellentiſſimos, CASPARUM POSNERUM, ſcientiæ naturalis Prof. Publ. in compendium Phyſicæ Hippocrateæ Horſtii ſolidè commentantem, & JOH. ANDR. SCHMIDIUM, Logicam nov-antiquam, Metaphyſicam, & univerſam Matheſin ſuccinctè tradentem, nec non circa res naturales curioſa non magis quàm utilia experimenta inſtituentem. Cœterum in medicis genuinos artis Doctores ſecutus, Facultatis Medicæ incluta & celeberrima membra, interfuit D. RUDOLFI WILHELMI KRAUSII prælectionibus publicis, cum Chimico-Practicis, tum circa ventriculi ſtructuram, uſum, morbos horumque curationem indefeſſè occupatis. D. AUGUSTINI HENRICI FASCHII individuus etiam comes fuit in prælectionibus publicis in Microtechnen Hornianam, demonſtrationibus Botanicis & excurſionibus, profectionibus & demonſtrationibus publicis & privatis Anatomico-Chirurgicis, in utriusque ſexus cadaveribus humanis, & brutorum. Me quoque ſummo ſtudio audivit, ſeu fundamenta theorica tradentem, ſeu in univerſo artis ambitu explicando occupatum, ad cognitionem, præparationem, combinationem medicamentorum, ad praxin itidem manuductus. Nec publica defuere ſpecimina eruditionis, cum & opponendo & reſpondendo ſe exercuerit ſtrenuè, & Diſp. IX. Phyſiologiæ Reformatæ non ſine laude defenderit publicè. Quare emenſus iſta omnia, nuper laborum horum præmium ambiens, modeſtè expetiit à Collegio noſtro in numerum Candidatorum recipi. Facto hoc ex voto reſpondit in conſuetis examinibus, profectibus genuinis & moribus inculpatis conſpicuus. Cum itaque in complementum horum Diſputationem laudatam Inauguralem, ſub Præſidio FASCHIANO, ad diem XI. Decembr. habiturus ſit, ad hunc actum ſolennem Magnificum Academiæ Rectorem, Proceres & Profeſſores, omniumque ordinum hoſpites & artis noſtræ fautores, eâ quâ par eſt, humanitate invito. P. P. Sub Sigillo Facultatis. Jenæ Anno M DC LXXXVII. d. XVIII. Decembr.

LITERIS KREBSIANIS.